

ВІДГУК

офіційного опонента доктора економічних наук, професора
Череп Алли Василівни на дисертаційну роботу
Бердичевського Антона Віталійовича
на тему «**Формування інноваційного потенціалу підприємства**»,
подану до разової спеціалізованої вченої ради PhD 10018 Хмельницького
національного університету
на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю
051 «Економіка» в галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки»

Актуальність теми дослідження та її зв'язок із науковими програмами.

Інновації завжди вважалися ключовим чинником стратегічного розвитку і сталого зростання господарюючих суб'єктів на всіх рівнях їх функціонування. Однак, безпрецедентні зміни, які відбуваються в сучасному суспільному житті, – повномасштабна війна РФ проти України, загострення глобальної конкуренції та ряд інших розв'язаних збройних конфліктів у світі, тощо – ставлять перед підприємствами завдання виживання. Під впливом цих процесів підприємства намагаються підвищувати свою конкурентоспроможність, активізувати інноваційні процеси. Найважливішим фактором, який може забезпечити збереження бізнесу, стає інноваційна спроможність та інноваційна активність. Вищезазначене підтверджує актуальність теми дисертаційної роботи Бердичевського Антона Віталійовича присвяченої розробленню теоретико-методологічних положень та обґрунтуванню практичних рекомендацій щодо формування і розвитку інноваційного потенціалу підприємства в сучасних умовах глобальних змін.

Зв'язок з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційна робота за тематичним спрямуванням виконана в межах науково-дослідної роботи Хмельницького національного університету, зокрема, в межах наукової кафедральної теми «Регулювання національної економіки та формування стратегічних пріоритетів розвитку підприємницької та біржової діяльності за умов євроінтеграції» (2023-2025 рр., номер державної реєстрації 0123U100797). Автором розкрито взаємозалежність сучасних процесів трансформації та формування інноваційного потенціалу підприємств в умовах євроінтеграційного вектору розвитку України.

Крім того, наукові результати досліджень Бердичевського А.В. формувалися під час виконання держбюджетних науково-дослідних робіт:

«Моделювання стратегій безпечного розвитку інноваційно-орієнтованих соціально-економічних систем» (5Б-2022, № ДР 0122U001212, 2023р.), «Розробка стратегій та моделювання інноваційного потенціалу кластеризації соціально-економічних систем в контексті національної безпеки держави» (2Б 2020, № ДР 0120U102088, 2021 р.), «Управління інноваціями у плануванні і маркетингу на засадах маржинального підходу» (4Б-2017, № ДР 0113U002062, 2019р.), а також госпдоговірної теми № 19-2019 «Розробка системи управління інноваційно-технологічним розвитком підприємства за умов реалізації політики зміцнення національної безпеки держави» (№ ДР 0119U103529, 2021р).

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, які сформульовані у дисертації, їх достовірність і новизна.

Ознайомлення зі змістом дисертації та опублікованих праць автора дозволяє констатувати глибину розроблення досліджуваної проблематики, суттєву новизну його наукового доробку. Автором вдало сформульовано теоретичні положення, зокрема актуальність теми, мета і завдання, об'єкт і предмет дослідження. Аналіз змісту дисертації свідчить про те, що сформульовані мета і завдання вирішено на належному теоретичному, науково-методичному та практичному рівнях. Наведено критичну оцінку проблемних питань, що розглядаються у роботі, висвітлено недостатньо досліджені проблеми і запропоновано власний варіант їх вирішення.

Охарактеризовано і критично переосмислено сучасні наукові доробки, що стосуються теми дисертації, сформульовано наукову новизну, а також викладено основні положення, що виносяться на захист.

Наукові положення, висновки та рекомендації, сформульовані в дисертації, обґрунтовані, базуються на аналізі явищ та процесів, що досліджуються. Обґрунтованість і достовірність висновків і рекомендацій дисертації підтверджується використанням широко апробованого наукового інструментарію.

Рекомендації автора стосовно розроблення теоретико-методологічних положень та практичних рекомендацій щодо формування інноваційного потенціалу підприємства були використані у діяльності ряду бізнес-структур, про що свідчать відповідні довідки, наведені в додатках до дисертації.

Унікальність роботи підтверджується довідкою перевірки на плагіат.

Структура і обсяг дисертації. Структура поданої до захисту дисертаційної роботи Бердичевського А.В. є послідовною, цілісною, повною та логічно завершеною, з дотриманням вимог наукового стилю та наукової

термінології. Дисертаційна робота має логічну структурну побудову, її зміст повною мірою розкриває тему наукового дослідження. Оформлення роботи повністю відповідає вимогам Міністерства освіти і науки України до кваліфікаційних наукових робіт на здобуття наукового ступеня доктора філософії відповідно до Наказу Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017 року № 40 «Про затвердження вимог до оформлення дисертації», зі змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства освіти і науки № 759 від 31.05.2019 року та іншими нормативними документами.

Дисертація складається з анотацій українською та англійською мовами, вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Обсяг дисертації становить 249 сторінок. Дисертація містить 10 таблиць, 21 рисунок та 3 додатки, список використаних джерел включає 205 найменувань.

У вступі викладено обґрунтування актуальності теми дисертації, визначено мету та сформульовано основні завдання, об'єкт, предмет і описано методи дослідження, охарактеризовано інформаційну базу, представлено наукову новизну, практичне значення отриманих результатів, їх апробацію та особистий внесок здобувача.

У першому розділі роботи здобувач розкрив сутність інновацій та інноваційного потенціалу як інструменти розвитку підприємства за умов ринкової турбулентності; дослідив теоретико-методичні засади формування інноваційного потенціалу в системі функціонування підприємства і узагальнив системні властивості управління інноваційною діяльністю підприємств та інструментарій підвищення інноваційної активності.

У другому розділі дисертації ідентифіковано індикатори оцінки рівня інноваційного потенціалу підприємства; проаналізовано процеси формування інноваційного потенціалу та рівня ефективності інноваційної діяльності промислових підприємств на прикладі підприємств легкої промисловості Вінницької області: ПрАТ «Лілея», ПрАТ «Володарка» та ПрАТ «Калина». Застосовано комбінований підхід, який поєднує кількісні індикатори (витрати, продуктивність, інвестиції, експорт) та якісні характеристики (рівень цифровізації, наявність стратегії, участь у партнерствах). Це дозволило автору не тільки порівняти формальні результати діяльності підприємств, але і оцінити структурні аспекти організації інноваційного процесу.

У третьому розділі здобувачем обґрунтовано теоретико-методичні засади побудови механізму управління формуванням інноваційного потенціалу підприємства в умовах динамічного зовнішнього середовища та системної трансформації національної економіки. Результати розділу мають як теоретико-

концептуальний, так і прикладний характер, що дозволяє оцінити його як завершений етап дослідницького проєкту з елементами наукової новизни та практичної придатності. Сформований механізм є новим варіантом узагальненої моделі, адаптованої до умов промислових підприємств України – з урахуванням структурних обмежень, інституційної невизначеності, обмеженого доступу до фінансування та слабо виражених горизонтальних взаємодій між учасниками інноваційного процесу. Розроблений механізм має логічну завершеність і можливість масштабування.

Новизна наукових положень та отриманих результатів. Ознайомлення зі змістом дисертації Бердичевського А.В. дає підстави констатувати, що вона дійсно є оригінальним і комплексним дослідженням актуальної теми в українській науці. До найбільш важливих результатів, що характеризують наукову новизну дослідження, належать такі.

Важливе прикладне значення має здійснена автором етапізація процесів формування інноваційного потенціалу підприємства (рис. 1.3, стор. 60) та розроблений теоретико-методичний підхід щодо врахування якісних та кількісних характеристик інноваційного процесу при застосуванні системи показників його комплексної оцінки за кінцевими результатами (рис. 2.8, стор. 146) з метою ефективного управління інноваційною діяльністю.

Заслужують на увагу методологічні підходи до класифікації та якісного аналізу ризиків реалізації інноваційного потенціалу промислового підприємства (табл. 1.2, стор. 86-87) на основі сегментування подій на категорії і визначення пріоритетності їх обробки. Підхід автора дозволяє прогнозувати вплив ендо- та екзогенних факторів (табл. 2.2, стор. 118) на фінансовий результат підприємства при формуванні ним інноваційного потенціалу, прогнозувати основні параметри ризиків, виявляти та враховувати приховані залежності між ризиками та управляти зниженням ризиковості (параграф 1.3).

Дисертантом удосконалено науково-методичний підхід до формування організаційно-економічного механізму управління інноваційним потенціалом підприємства (рис. 1,6, стор. 70), який передбачає застосування маркетинг-логістичного підходу до управління процесами формування інноваційного потенціалу та який ґрунтується на використанні системного підходу до вивчення інноваційних процесів з метою підвищення їх ефективності та результативності (стор. 60-71).

Заслужують на увагу розвинута автором класифікації факторів впливу на інноваційну діяльність промислових підприємств (рис. 2.7) та факторів

впливу на їх інноваційну активність (табл.. 2.2) і удосконалена методика оцінки ефективності інноваційної діяльності (параграф 2.2). Підхід автора дозволив структурувати цикл управління інноваційним потенціалом на основі індикаторів (рис. 3.3, стор. 175), що дозволяє узагальнити інформацію про ознаки, умови, фактори інноваційної активності та інноваційного розвитку підприємства, характеристики макро і мікросередовища його функціонування, наявність технологічних, економічних, ресурсних тощо можливостей для продукування інновацій задля забезпечення конкурентоспроможності.

Запропонована модель комплексної системи управління інноваційним потенціалом підприємства (рис. 3.5) та удосконалений теоретико-методичний підхід до побудови механізму інноваційного розвитку в рамках функціонально-структурного підходу (стор. 157-167), що полягає у комплексному використанні функціональних і ситуаційних складових його реалізації за допомогою: розробки стратегії інноваційного розвитку, розмежування сфери застосування та заходів дії інструментів реалізації механізму інноваційного розвитку. мають теоретико-прикладне значення та можуть використовуватись для оцінки готовності підприємств до інноваційної діяльності.

Вартими уваги слід вважати удосконалені наукові положення щодо визначення сутності поняття «інноваційний потенціал підприємства» як комплексу цілей, та ресурсів і результатів інноваційної діяльності, які взаємодіють між собою і ринковим середовищем за конкретних організаційно-управлінських умов (наявності людського, наукового, фінансового, інституційного та організаційного потенціалів), що забезпечують інноваційну діяльність підприємства, визначають рівень її інноваційного розвитку, спроможність ведення інноваційної діяльності, що дозволяють проводити оцінювання економічного ефекту від впровадження інновацій у підприємницьку діяльність з метою розвитку потенціалу на основі ситуаційного аналізу. Використаний ситуаційного підходу дозволяє визначати зміни індикаторів при вдосконаленні системи управління формуванням інноваційного потенціалу.

Дисертаційна робота складається з трьох розділів, кожний з яких характеризується певним внеском у розвиток теорії та практики формування інноваційного потенціалу підприємства в сучасних умовах турбулентних змін ринкового середовища.

Зміст та завершеність дослідження, відповідність встановленим вимогам щодо оформлення. Дисертаційна робота Бердичевського А.В. є самостійною та завершеною науковою працею, яка повною мірою відображає наукові положення, підготовлені для публічного захисту, результати теоретичних досліджень, а також можливості та рекомендації щодо їх практичного застосування. Дисертація повною мірою відображає особистий внесок здобувача у вирішення наукового завдання з удосконаленням і подальшим розвитком теоретичних положень, методичних підходів та науково-практичних рекомендацій щодо формування інноваційного потенціалу підприємств в сучасних умовах трансформації ринку.

Повнота викладення наукових положень, висновків та рекомендацій в опублікованих працях. Теоретичні і практичні результати дисертації Бердичевського А.В., висновки і пропозиції відображено у 21 науковій праці (2-у наукових виданнях, які індексуються у наукометричній базі даних Scopus), загальним обсягом 9,22 друк. арк., з яких особисто автору належить 6,08 друк. Автором підготовлено: 3 розділи у колективних монографіях; 5 статей у наукових фахових виданнях України; 11 наукових публікацій, що додатково відображають результати дослідження.

Аналіз змісту анотації засвідчує її відповідність основним положенням, які викладені у тексті дисертації. Анотацію подано українською та англійською мовами. Вона є узагальненим коротким викладом основного змісту дисертаційної роботи. Таким чином, автором дотримані всі вимоги МОН України щодо кількості публікацій. Зміст опублікованих результатів відповідає тим, що містяться в дисертації та анотації, а основні положення дослідження пройшли всі передбачені види апробації: опубліковані, впроваджені та обговорені на конференціях різних рівнів.

Дискусійні питання і зауваження. Віддаючи належне здобуткам дисертаційної роботи Бердичевського А.В., разом з тим, не можна не звернути увагу на деякі положення і твердження, що викликають певні сумніви, або є недостатньо обґрунтованими.

1. На ст. 117-126 автором проводиться SWOT-аналіз діяльності українських підприємств легкої промисловості до початку повномасштабної війни та в умовах війни, однак у процесі факторного впливу на формування інноваційного потенціалу аналізованих підприємств (таблиця 2.5), таке розмежування відсутнє.

2. На рисунку 1.1 (стор. 50) автор систематизує елементи системи управління інноваційним потенціалом підприємства та інноваційною діяльністю. Потребує пояснення авторський підхід щодо їх співвідношення та поширення на процеси формування інноваційного потенціалу.

3. У процесі наукового пошуку автор неодноразово відзначає роль держави у формуванні інноваційного потенціалу промислових підприємств. Однак, у запропонованій ним схемі системи управління інноваційним потенціалом підприємства (рис. 1.6), держава не представлена, що потребує додаткового пояснення.

4. Розділ 2.2 роботи присвячений дослідженню факторів впливу на інноваційну активність промислових підприємств Вінницької області, у тому числі – процесів діджиталізації на інноваційний потенціал. Разом з тим, автор обійшов увагою вплив нарощування інноваційного потенціалу на процеси діджиталізації. На нашу думку, це не односторонній процес. Діджиталізація та інноваційний потенціал підприємства є взаємозалежними, тому варто було б детальніше охарактеризувати такий взаємовплив.

5. Для забезпечення ефективності управління інноваційними ризиками підприємств за умов динамічних змін ринкового середовища автором пропонується розробка плану реагування, спрямованого на мінімізацію ризиків при формуванні інноваційного потенціалу (стор. 83-88), однак, при обґрунтування алгоритму формування організаційно-економічного механізму управління потенціалом (рис. 1.8) блок дій щодо зниження ризиковості не передбачений. На нашу думку, для повноти дослідження і завершеності рекомендацій, доцільно було б представити відповідні інструменти управління, розкрити принципи їх застосування.

Однак, зазначені зауваження жодною мірою не знижують загальної позитивної оцінки представленої дисертації. У роботі на високому науковому рівні розкрито складні проблеми формування інноваційного потенціалу підприємства в сучасних умовах динамічних змін ринку, обумовлені темою дослідження, і висуваються цікаві наукові гіпотези та слушні пропозиції.

Висновок про відповідність дисертації вимогам Порядку присудження наукових ступенів. Розглянувши дисертацію Бердичевського А.В. на тему «Формування інноваційного потенціалу підприємства» та наукові публікації, в яких висвітлені основні наукові результати дисертаційної роботи, враховуючи особистий внесок здобувача в усіх зарахованих за темою дисертації наукових публікаціях із співавторами,

вважаємо, що робота виконана самостійно, є завершеним науковим дослідженням, має наукову новизну та практичну цінність. Основні положення дисертаційної роботи, опубліковані у наукових фахових виданнях України та зарубіжних виданнях, у тому числі – у виданнях, які індексуються у наукометричній базі даних Scopus, оприлюднювалися на науково-практичних конференціях. За своїм змістом дисертація відповідає обраній темі, розкриває її та підтверджує, автором вирішені поставлені у роботі завдання.

Дисертаційна робота виконана із дотриманням норм академічної доброчесності та відповідає паспорту спеціальності 051 «Економіка» в галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки» та Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44 (із змінами), а її автор Бердичевський А.В., заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії зі спеціальності 051 Економіка.

Офіційний опонент:

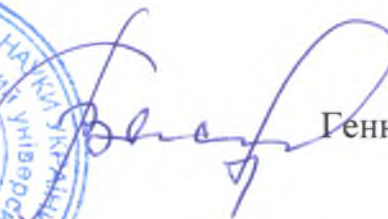
доктор економічних наук, професор,
завідувач кафедри фінансів, банківської
справи, страхування та фондового ринку
Запорізького національного університету
Міністерства освіти і науки України

 Алла ЧЕРЕП

Підпис д.е.н., проф. Череп А.В. засвідчую.

Проректор з наукової роботи
Запорізького національного
університету д.і.н., проф.

Геннадій ВАСИЛЬЧУК